LIETUVOS RESPUBLIKOS
Į S T A T Y M A S

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS LAIKINOJO PAGRINDINIO ĮSTATYMO

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, atsižvelgdama į būtinumą suderinti atstatytos 1938 m. gegužės 12 d. Lietuvos Konstitucijos nuostatas su pakitusiais politiniais, ekonominiais ir kitais visuomeniniais santykiais, n u t a r i a:

1. Sustabdyti 1938 m. gegužės 12 d. Lietuvos Konstitucijos galiojimą.
2. Patvirtinti Lietuvos Respublikos Laikinąjį Pagrindinį Įstatymą.
3. Nustatyti, kad Lietuvos Respublikoje ir toliau galioja tie iki šiol veikę Lietuvoje įstatymai bei kiti teisės aktai, kurie neprieštarauja Lietuvos Respublikos Laikinajam Pagrindiniam Įstatymui.
4. Šis įstatymas įsigalioja nuo jo priėmimo momento.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS
PIRMININKAS V. LANDSBERGIS

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS
SEKRETORIUS L. SABUTIS

Vilnius, 1990 m. kovo 11 d.
Nr. I-14

LIETUVOS RESPUBLIKOS LAIKINASIS PAGRINDINIS ĮSTATYMAS

1 S K I R S N I S
BENDRIEJI NUOSTATAI

1 straipsnis. Lietuvos Respublika yra suvereni demokratinė Valstybė, išreiškianti Lietuvos liaudies bendrą valią bei interesus.

2 straipsnis. Suvereni Valstybės valdžia priklauso Lietuvos liaudžiai. Liaudis savo suvereninę galią laisvai išreiškia per įstatymų sumanymo iniciatyvą, deputatų rinkimus, piliečių arba deputatų balsavimą konstituciniais klausimais ir demokratišką referendumą. Niekas negali varžyti šios galios ar jos pasisavinti.

Valstybinę valdžią Lietuvoje vykdo Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir Teismas.

3 straipsnis. Svarbiausi Lietuvos valstybinio bei visuomeninio gyvenimo klausimai pateikiami liaudies svarstymui, taip pat sprendžiami referendumu.

Referendumą skelbia Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba savo iniciatyva arba kai to reikalauja trys šimtai tūkstančių rinkimų teisę turinčių Lietuvos piliečių.

Svarbiausių valstybinio gyvenimo klausimų pateikimo liaudies svarstymui ir referendumo vykdymo tvarką nustato įstatymai.

4 straipsnis. Lietuvos Respublikos teritorija yra vientisa ir nedaloma, jos sienos gali būti keičiamos tik tarptautine sutartimi, ją ratifikavus Lietuvos Aukščiausiajai Tarybai 4/5 visų deputatų balsų.

5 straipsnis. Partijos, visuomeninės organizacijos ir visuomeniniai judėjimai steigiami įstatymų nustatyta tvarka ir veikia Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo bei įstatymų ribose.

6 straipsnis. Politinės, profesinės, jaunimo, moterų, veteranų, kooperatinės, visuomeninės organizacijos ir visuomeniniai judėjimai, kūrybinės sąjungos ir mokslo draugijos sutinkamai su savo įstatų bei programų uždaviniais dalyvauja tvarkant valstybinius ir visuomeninius reikalus, sprendžiant politinius, ūkinius ir socialinius klausimus.

7 straipsnis. Valstybinė Lietuvos Respublikos kalba yra lietuvių kalba.

Lietuvos Respublika užtikrina lietuvių kalbos vartojimą Valstybės ir visuomenės organų veikloje, švietimo, kultūros, mokslo, gamybos ir kitose įstaigose, įmonėse bei organizacijose, Valstybės rūpinimąsi visapusišku lietuvių kalbos ugdymu ir mokymu. Sudaromos sąlygos vartoti ir ugdyti tautinių bendrijų kalbas.

8 straipsnis. Krašto apsaugą reglamentuoja įstatymas.

Karo propaganda Lietuvos Respublikoje draudžiama.

9 straipsnis. Lietuvos Respublikos valstybinis Herbas yra baltas Vytis raudoname lauke.

10 straipsnis. Lietuvos Respublikos valstybinė vėliava yra tautinė vėliava, kurią sudaro audeklas, susidedantis iš trijų lygių horizontalių juostų: viršutinės – geltonos, vidurinės – žalios, žemutinės – raudonos. Vėliavos pločio ir ilgio santykis – 1:2.

11 straipsnis. Lietuvos Respublikos valstybinis Himnas – V. Kudirkos „Tautiška giesmė“.

12 straipsnis. Lietuvos Respublikos sostinė yra Vilniaus miestas, ilgaamžė istorinė Lietuvos sostinė.

2 S K I R S N I S
LIETUVOS PILIETYBĖ

13 straipsnis. Lietuvos pilietybės turinį, įgijimo bei netekimo sąlygas ir tvarką nustato Lietuvos pilietybės įstatymas.

Lietuvos pilietis paprastai negali būti kartu ir kitos valstybės piliečiu.

Lietuvos piliečius už Lietuvos Respublikos ribų gina ir globoja Lietuvos Valstybė.

Imigraciją į Lietuvos Respubliką reguliuoja įstatymas.

14 straipsnis. Lietuvos piliečiai yra lygūs prieš įstatymą nepriklausomai nuo rasės, lyties, kilmės, socialinės ir turtinės padėties, visuomeninių pažiūrų, religijos ir tautybės.

Lietuvos piliečių lygiateisiškumas užtikrinamas visose ekonominio, politinio, socialinio ir kultūrinio gyvenimo srityse.

15 straipsnis. Moteris ir vyras Lietuvoje turi lygias teises.

Šių teisių įgyvendinimą užtikrina moterims suteiktos lygios teisės su vyrais, galimybės įgyti mokslą ir profesinį parengimą, dirbti, gauti atlyginimą už darbą ir būti paaukštintoms darbe, dalyvauti visuomeninėje, politinėje ir kultūrinėje veikloje, taip pat specialios moterų darbo ir sveikatos apsaugos priemonės.

Motinystė ir šeima yra ypatingoje Valstybės globoje. Įstatymai numato motinystės ir vaikų teisių gynimą, materialinį ir moralinį rėmimą, įskaitant apmokamų atostogų, lengvatų teikimą nėščioms moterims, daugiavaikėms šeimoms ir motinoms, kūdikių gimimo pašalpas, darbo laiko trumpinimą dirbančioms motinoms, turinčioms mažamečių vaikų.

Motinų, kurios namuose augina ir auklėja du ar daugiau vaikų, darbas pripažįstamas visuomenei reikšminga veikla ir atlyginamas įstatymų numatyta tvarka.

16 straipsnis.

Įvairių rasių ir tautybių Lietuvos piliečiai turi lygias teises. Bet koks tiesioginis ar netiesioginis Lietuvos piliečių teisių apribojimas, tiesioginių ar netiesioginių pranašumų pagal kilmę, visuomenines pažiūras, tikėjimą ar tautybę nustatymas, piliečio žeminimas pagal šiuos požymius kaip ir visokia rasinio ar nacionalinio išimtinumo, nesantaikos ar niekinimo propaganda yra baudžiama pagal įstatymą.

17 straipsnis.

Užsienio piliečiams ir asmenims be pilietybės Lietuvos Respublikoje garantuojamos įstatymo numatytos teisės ir laisvės, tarp jų teisė kreiptis į teismą ir kitokius valstybinius organus ginti jiems priklausančias asmenines, turtines, šeimynines ir kitokias teises.

Lietuvos teritorijoje esantys užsienio piliečiai ir asmenys be pilietybės privalo laikytis Lietuvos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų.

3 S K I R S N I S
PAGRINDINĖS LIETUVOS PILIEČIŲ TEISĖS, LAISVĖS IR PAREIGOS

18 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę gauti darbą, apmokamą pagal jo kiekį ir kokybę, ir ne mažiau už Valstybės nustatytą minimalų dydį, taip pat teisę pasirinkti profesiją, užsiėmimo rūšį ar darbą pagal pašaukimą, sugebėjimus, profesinį pasirengimą, išsilavinimą ir atsižvelgiant į visuomenės poreikius.

19 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę į poilsį. Šią teisę užtikrina ne ilgesnė kaip 41 valandos darbo savaitė, kasmetinės apmokamos atostogos, poilsio dienų suteikimas kiekvieną savaitę, taip pat kultūros, švietimo ir sveikatos įstaigų tinklo plėtimas, masinio sporto, kūno kultūros ir turizmo vystymas, palankių galimybių poilsiui gyvenamojoje vietoje ir kitų sąlygų racionaliai panaudoti laisvalaikį sudarymas.

Kolūkiečių darbo laiko ir poilsio trukmę reguliuoja kolūkiai.

20 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę į sveikatos apsaugą. Šią teisę užtikrina nemokama kvalifikuota medicinos pagalba, kurią teikia valstybinės sveikatos apsaugos įstaigos; piliečių gydymo ir sveikatos stiprinimo įstaigų tinklo plėtimas; saugumo technikos ir gamybinės sanitarijos vystymas bei tobulinimas; plačiai įgyvendinamos profilaktinės priemonės; ypatingas rūpinimasis augančios kartos sveikata, įskaitant vaikų darbo, nesusijusio su mokymu ir darbiniu auklėjimu, uždraudimą; plėtojami moksliniai tyrimai, kuriais siekiama užkirsti kelią ligoms ir mažinti sergamumą, užtikrinti ilgą aktyvų piliečių gyvenimą.

Kiekvienas Lietuvos pilietis turi teisę į sveiką gamtinę ir gyvenamąją aplinką.

21 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę į materialinį aprūpinimą senatvėje, ligos atveju, visiškai arba iš dalies netekę darbingumo, taip pat netekę maitintojo. Šią teisę garantuoja darbininkų, tarnautojų ir kolūkiečių socialinis draudimas, laikino nedarbingumo pašalpos; iš Valstybės ir kolūkio lėšų mokamos amžiaus, invalidumo, maitintojo netekimo pensijos; piliečių, iš dalies netekusių darbingumo, įdarbinimas; rūpinimasis nusenusiais piliečiais ir invalidais; kitos socialinio aprūpinimo formos.

22 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę į gyvenamąjį plotą.

Šią teisę užtikrina valstybinio ir visuomeninio butų fondo vystymas ir apsauga, kooperatinės ir individualinės gyvenamųjų namų statybos rėmimas, teisingas visuomenės kontroliuojamas gyvenamojo ploto, suteikiamo vykdant gerai įrengtų namų statybos programą, skirstymas, taip pat nedideli buto nuompinigiai ir nedidelis mokestis už komunalines paslaugas. Lietuvos piliečiai turi rūpestingai prižiūrėti jiems suteiktą gyvenamąjį plotą.

23 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę į mokslą.

Šią teisę užtikrina tai, kad visų rūšių mokslas yra nemokamas, įgyvendinamas visuotinis jaunimo vidurinis mokslas, plačiai vystomas profesinis techninis, specialusis vidurinis ir aukštasis mokslas; valstybinių stipendijų ir lengvatų teikimas moksleiviams bei studentams; nemokamas aprūpinimas mokykliniais vadovėliais; galimybė mokytis mokykloje gimtąja kalba; sąlygų savišvietai sudarymas.

Respublikos įstatymai numato atvejus, kai aukštosios mokyklos veikia akademinės autonomijos pagrindais.

24 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę naudotis kultūros laimėjimais.

Šią teisę užtikrina tai, kad visiems prieinamos Lietuvos ir pasaulinės kultūros vertybės, esančios valstybiniuose ir visuomeniniuose fonduose; kultūros švietimo įstaigų vystymas ir tolygus išdėstymas Lietuvos teritorijoje; televizijos ir radijo, knygų leidybos ir periodinės spaudos, nemokamų bibliotekų tinklo vystymas; kultūrinių mainų su užsienio valstybėmis plėtimas.

Kultūros saugyklos, įstaigos ir fondai, realizuojantys Valstybės dotacijas, visuomenės sluoksnių bei grupių interesus bei saviveiksmiškumą, yra nacionalinis turtas.

25 straipsnis. Lietuvos piliečiams garantuojama mokslinės, techninės ir meninės kūrybos laisvė. Ją užtikrina tyrimų, išradybos ir racionalizacijos veiklos plėtojimas, literatūros ir meno vystymas. Valstybė sudaro tam būtinas materialines sąlygas, remia kūrybines sąjungas.

Autorių, išradėjų ir racionalizatorių teises saugo Valstybė.

26 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę dalyvauti tvarkant valstybinius ir visuomeninius reikalus, svarstant ir priimant visos Valstybės įstatymus ir vietinės reikšmės sprendimus.

Šią teisę užtikrina galimybė rinkti ir būti išrinktiems į Liaudies deputatų tarybas ir kitus renkamus valstybinius organus, dalyvauti liaudies svarstymuose ir balsavimuose, kontrolės, valstybinių organų, visuomeninių organizacijų ir visuomenės savaveiksmių organų darbe, darbo kolektyvų susirinkimuose ir susirinkimuose pagal gyvenamąją vietą.

27 straipsnis. Kiekvienas Lietuvos pilietis turi teisę pateikti valstybiniams organams ir visuomeninėms organizacijoms pasiūlymus dėl jų veiklos gerinimo, kritikuoti darbo trūkumus.

Lietuvos piliečiai taip pat turi peticijos teisę, t.y. teisę kreiptis į valstybinės valdžios organus su reikalavimu įstatymų leidimo tvarka arba kitais būdais spręsti jų keliamus visuomeniškai reikšmingus klausimus.

Pareigūnai privalo nustatytais terminais svarstyti piliečių pasiūlymus, pareiškimus ir peticijas, į juos atsakyti ir imtis reikiamų priemonių.

Persekioti už kritiką draudžiama. Asmenys, persekiojantys už kritiką, traukiami atsakomybėn.

28 straipsnis. Lietuvos piliečiams garantuojama teisė rinkti ir platinti informaciją visais klausimais, išskyrus tai, kas susiję su Valstybės paslaptimis, asmens orumo ir garbės pažeidimu.

29 straipsnis. Lietuvos piliečiams garantuojamos žodžio, spaudos, susirinkimų, mitingų, gatvės eitynių ir demonstracijų laisvės.

Šių politinių laisvių įgyvendinimą užtikrina visuomeninių pastatų, gatvių ir aikščių suteikimas darbo žmonėms ir jų organizacijoms, platus informacijos skleidimas, galimybė naudotis spauda, televizija ir radiju.

Šios politinės laisvės negali būti naudojamos rasinės arba tautinės nesantaikos ir antihumaniškų pažiūrų propagavimui.

30 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę jungtis į politines partijas, visuomenines organizacijas, realizuoti savo politinius, ekonominius, ekologinius, mokslinius, kultūrinius, religinius ir kitokius interesus, jeigu jie neprieštarauja įstatymams.

Organizacijoms garantuojamos sąlygos jų įstatuose numatytiems uždaviniams įgyvendinti.

Politinių partijų, visuomeninių organizacijų steigimo, registravimo ir likvidavimo tvarką nustato įstatymai.

31 straipsnis. Lietuvos Respublikoje užtikrinama minties, sąžinės ir tikybos ar netikėjimo laisvė ir lygi teisė pavieniui ar bendrai su kitais išpažinti ir taikiais būdais reikšti bei skleisti savo įsitikinimus ir pažiūras.

Niekas negali kito asmens versti nei pats būti verčiamas kalbėti, elgtis ar veikti prieš savo sąžinę ar įsitikinimus.

Valstybinės institucijos, jos mokymo ir auklėjimo įstaigos yra pasaulietinės. Šios institucijos bei įstaigos įstatymų numatyta tvarka bendrauja su bažnyčia ir kitomis religinėmis organizacijomis, ugdydamos visuomenės dorovę.

Bažnyčiai ir kitoms religinėms organizacijoms pripažįstamas juridinio asmens statusas ir užtikrinama teisė vidaus gyvenime tvarkytis savarankiškai.

32 straipsnis. Šeimą gina Valstybė.

Santuoka grindžiama savanorišku moters ir vyro sutikimu: sutuoktiniai šeimos santykiuose yra visiškai lygiateisiai.

33 straipsnis. Lietuvos piliečiams garantuojama asmens neliečiamybė.

Remiantis nekaltumo prezumpcija, niekas negali būti persekiojamas kaip nusikaltėlis be įstatymo numatyto pagrindo ir nustatytos tvarkos. Niekas negali būti suimamas kitaip, kaip tik įstatymo nustatytais atvejais ir tik teismo nutartimi ar prokuroro sankcija.

Kiekvienam piliečiui garantuojama teisinė gynyba nuo jo sulaikymo momento.

34 straipsnis. Lietuvos piliečiams garantuojama buto neliečiamybė. Niekas neturi teisės be įstatyminio pagrindo įeiti į butą prieš jame gyvenančių asmenų valią.

35 straipsnis. Piliečių asmeninį gyvenimą, susirašinėjimą, telefoninių pasikalbėjimų ir telegrafinių pranešimų slaptumą saugo įstatymas.

36 straipsnis. Gerbti piliečių asmenybę, saugoti jų teises ir laisves – visų valstybinių organų, visuomeninių organizacijų ir pareigūnų pareiga.

Lietuvos piliečiai turi teisę į teisminį gynimą nuo pasikėsinimų į asmens garbę ir orumą, gyvybę ir sveikatą, į jo laisvę ir turtą.

37 straipsnis. Lietuvos piliečiai turi teisę apskųsti pareigūnų, valstybinių ir visuomeninių organų veiksmus. Skundai turi būti apsvarstyti įstatymo nustatyta tvarka ir terminais.

Pareigūnų veiksmai, pažeidžiantys įstatymą, viršijantys įgaliojimus, varžantys piliečių teises, gali būti apskųsti teismui įstatymo nustatyta tvarka.

Lietuvos piliečiai turi teisę, kad jiems būtų atlyginta žala, kurią neteisėtais veiksmais yra padariusios valstybinės arba visuomeninės organizacijos, taip pat pareigūnai, eidami savo tarnybines pareigas.

38 straipsnis. Teisių ir laisvių įgyvendinimas neatskiriamas nuo piliečio pareigų vykdymo.

Lietuvos pilietis turi laikytis Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo ir kitų Lietuvos Respublikos įstatymų.

39 straipsnis. Lietuvos pilietis privalo saugoti Lietuvos Valstybės interesus ir ją ginti.

Karinė tarnyba Lietuvos Respublikos kariuomenėje – garbinga Lietuvos piliečių pareiga.

40 straipsnis. Kiekvieno Lietuvos piliečio pareiga – gerbti kito žmogaus orumą bei garbę.

41 straipsnis. Lietuvos piliečiai privalo rūpintis vaikų auklėjimu, ruošti juos visuomenei naudingam darbui. Vaikai privalo rūpintis tėvais ir teikti jiems paramą.

42 straipsnis. Lietuvos piliečiai privalo saugoti gamtą, tausoti jos turtus, kurti sveiką gamtinę aplinką.

43 straipsnis. Rūpinimasis istorijos paminklų ir kitų kultūros vertybių išsaugojimu – Lietuvos piliečių pareiga ir prievolė.

4 S K I R S N I S
EKONOMINĖ SISTEMA

44 straipsnis. Lietuvos ekonominės sistemos pagrindas yra Lietuvos Respublikos nuosavybė, kurią sudaro piliečių privatinė nuosavybė, piliečių, susijungusių į grupes (kolektyvus), nuosavybė ir valstybinė nuosavybė.

Nuosavybės santykius reglamentuoja Lietuvos įstatymai ir nuosavybės subjektų sudarytos sutartys.

Kitų valstybių, tarptautinių organizacijų ir kitų valstybių piliečių bei jų grupių (kolektyvų) nuosavybės objektų buvimo Lietuvos Respublikos teritorijoje sąlygas nustato Lietuvos įstatymai ir tarpvalstybinės sutartys.

Lietuvos Respublika garantuoja visiems nuosavybės subjektams galimybę savarankiškai valdyti jiems nuosavybės teise priklausančius objektus, jais naudotis ir disponuoti pagal Lietuvos įstatymus. Nuosavybės teisėms įgyvendinti savininkai pagal Lietuvos įstatymus turi teisę samdyti kitus asmenis.

Visiems nuosavybės subjektams nustatomos vienodos teisinės gynimo priemonės.

Lietuvos Respublika gina nuosavybės subjektų teises kitose valstybėse.

45 straipsnis. Žemė, jos gelmės, vidaus ir teritoriniai vandenys, miškai, kita augmenija, gyvūnija bei kiti gamtos ištekliai yra Lietuvos nacionalinis turtas ir išimtinė Lietuvos Respublikos nuosavybė. Žemės gelmės nuosavybės teise gali priklausyti tik Lietuvos Valstybei. Kiti Lietuvos Respublikos išimtinės nuosavybės objektai nuosavybės teise gali priklausyti ir Lietuvos piliečiams, jų grupėms (kolektyvams).

Lietuvos Respublikai priklauso išimtinės teisės į oro erdvę virš Lietuvos Respublikos teritorijos, jos kontinentinį šelfą ir ekonominę zoną Baltijos jūroje.

46 straipsnis. Valstybinės nuosavybės teise Lietuvos Respublikai priklausantis turtas Lietuvos įstatymų nustatyta tvarka gali būti perduotas atlygintinai arba neatlygintinai piliečių, jų grupių (kolektyvų) nuosavybėn.

Išimtinais atvejais, kai reikia apsaugoti Lietuvos interesus, piliečių, jų grupių (kolektyvų), taip pat kitų valstybių, jų piliečių ar grupių (kolektyvų) turtas gali būti atlygintinai nacionalizuotas specialiu įstatymu.

5 S K I R S N I S
BIUDŽETINĖ SISTEMA

47 straipsnis. Lietuvos Respublikos biudžetinę sistemą sudaro savarankiški Lietuvos Valstybės ir vietos savivaldybių biudžetai.

Lietuvos Valstybės biudžete sukaupiama nacionalinių pajamų dalis, skiriama Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo, sveikatos apsaugos ir socialinės šalpos programoms įgyvendinti, ekonomikai ir infrastruktūrai vystyti, valstybinės valdžios ir valstybinio valdymo įstaigoms išlaikyti bei išlaidoms, susijusioms su krašto apsauga padengti. Per šį biudžetą taip pat perskirstomi finansiniai ištekliai vietos savivaldybės poreikiams patenkinti.

48 straipsnis. Lietuvos Respublikos biudžeto projektą rengia Ministrų Taryba, remdamasi numatomomis ir vykdomomis valstybinėmis programomis, galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais, ir pateikia tvirtinti Aukščiausiajai Tarybai.

49 straipsnis. Lietuvos Respublikos biudžetą svarsto ir tvirtina Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, remdamasi Lietuvos Respublikos Ministrų Tarybos pranešimu ir nuolatinių komisijų išvadomis.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatai svarstymo metu gali siūlyti didinti projekte numatomas išlaidas tik nurodydami šių išlaidų padengimo šaltinį.

Bendrieji patvirtinto biudžeto rodikliai skelbiami visų žiniai.

50 straipsnis. Lietuvos Respublikos biudžeto vykdymą organizuoja Lietuvos Ministrų Taryba.

51 straipsnis. Lietuvos Valstybės biudžeto vykdymo apyskaitą sudaro Ministrų Taryba, svarsto ir tvirtina Aukščiausioji Taryba. Bendrieji biudžeto vykdymo rodikliai skelbiami visų žiniai.

52 straipsnis. Kiekviena vietos savivaldybė turi savarankišką biudžetą. Savivaldybių biudžetuose sukaupiamos lėšos socialinėms, ekonominėms ir kitoms vietinės reikšmės programoms finansuoti ir savivaldybės įstaigoms išlaikyti.

53 straipsnis. Lietuvos Respublikos biudžeto pajamos ir išlaidos tarp biudžetinės sistemos grandžių paskirstomos pagal Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymą bei kitus Lietuvos Respublikos įstatymų aktus.

6 S K I R S N I S
SOCIALINIS VYSTYMAS IR KULTŪRA

54 straipsnis. Valstybė teikia paramą visiems nedarbingiems, besimokantiems ar laikinai darbo netekusiems piliečiams.

55 straipsnis. Tautinės bendrijos, kurios sudaro žymią piliečių dalį, turi teisę savarankiškai tvarkyti savo tautinės kultūros reikalus, liaudies švietimą, labdarybę, savitarpio pagalbą. Valstybė teikia joms paramą.

56 straipsnis. Lietuvos Respublika saugo savo piliečių sveikatą, plėtoja socialinio aprūpinimo sistemas.

57 straipsnis. Lietuvos Respublikoje veikia nacionalinė švietimo sistema, atitinkanti krašto istorines ir kultūros tradicijas bei ūkio kryptis. Švietimo sistema teikia gyventojams profesinį pasirengimą ir humanitarizuotą bendrąjį išsilavinimą, būtiną ugdant sąmoningus ir visuomeniškai aktyvius piliečius.

Lietuvoje gyvenančių tautų piliečiams sudaromos galimybės turėti ikimokyklines įstaigas ir mokyti vaikus gimtąja kalba bei ruošti pedagogų kadrus, puoselėti savo nacionalinę kultūrą, išmokti lietuvių kalbą, susipažinti su lietuvių kultūra, tautos istorija.

Liaudies švietimo sistemos organizavimą nustato Lietuvos Respublikos liaudies švietimo įstatymas.

58 straipsnis. Valstybė rūpinasi mokslo, nacionalinės kultūros ugdymu, dvasinių vertybių gausinimu ir puoselėjimu, kultūrinio palikimo – istorinių, architektūros, meno ir kitų kultūros paminklų apsauga ir jų plačiu naudojimu žmonių doroviniam ir estetiniam ugdymui ir kultūros kėlimui.

Lietuvoje visokeriopai skatinamas profesinio meno ir liaudies meninės kūrybos vystymas.

59 straipsnis. Lietuvos Respublika rūpinasi užsienyje gyvenančių lietuvių nacionalinės kultūros ir švietimo poreikiais.

7 S K I R S N I S
LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBŲ SISTEMA IR JŲ VEIKLOS PRINCIPAI

60 straipsnis. Liaudies deputatų tarybos – Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, rajonų, miestų, gyvenviečių ir apylinkių Liaudies deputatų Tarybos – sudaro vieningą Lietuvos atstovaujamų valstybinės valdžios organų sistemą.

Liaudies deputatų tarybos savo teritorijoje yra pilnateisės gyventojų valios vykdytojos, veikiančios demokratijos ir įstatymų pagrindu.

61 straipsnis. Liaudies deputatų tarybų įgaliojimų laikas – penkeri metai.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatų ir vietinių Liaudies deputatų tarybų deputatų rinkimai skiriami likus ne mažiau kaip trims mėnesiams iki jų įgaliojimų laiko pabaigos.

62 straipsnis. Svarbiausi valstybinės ir vietinės reikšmės klausimai svarstomi ir sprendžiami Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir vietinių Liaudies deputatų tarybų sesijose.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba renka Aukščiausiosios Tarybos Pirmininką ir suformuoja Prezidiumą. Vietinės Liaudies deputatų tarybos renka pirmininką, o rajonų ir Respublikos miestų tarybos taip pat suformuoja ir savo prezidiumą.

Liaudies deputatų tarybos sudaro nuolatines komisijas, vykdomuosius, taip pat kitus joms atskaitingus organus.

Liaudies deputatų tarybų renkami arba skiriami pareigūnai negali eiti savo pareigų daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės.

Kiekvienas pareigūnas gali būti prieš terminą atleistas iš savo pareigų, jeigu jis deramai jų neatlieka.

63 straipsnis. Liaudies deputatų tarybos betarpiškai ir per savo sudaromus organus rūpinasi atitinkamose teritorijose valstybiniais, ūkiniais, socialiniais ir kultūriniais reikalais, priima sprendimus, užtikrina jų vykdymą, kontroliuoja, kaip įgyvendinami sprendimai.

64 straipsnis. Liaudies deputatų tarybų veikla grindžiama kolektyviniu, laisvu dalykišku klausimų svarstymu ir sprendimu, viešumu, reguliaria vykdomųjų organų, kitų Tarybų sudaromų organų atskaitomybe Taryboms ir gyventojams, plačiu piliečių įtraukimu į savo veiklą.

Liaudies deputatų tarybos ir jų sudaromi organai savo veikloje atsižvelgia į viešąją nuomonę, pateikia piliečiams svarstyti svarbiausius valstybinės ir vietinės reikšmės klausimus, sistemingai informuoja apie savo darbą ir priimtus sprendimus.

8 S K I R S N I S
RINKIMŲ SISTEMA

65 straipsnis. Deputatais į visas deputatų tarybas renkami Lietuvos piliečiai remiantis visuotine, lygia ir tiesiogine rinkimų teise, slaptu balsavimu.

66 straipsnis. Deputatų rinkimai yra visuotiniai: teisę rinkti turi Lietuvos piliečiai, sukakę 18 metų.

Vietinių Liaudies deputatų tarybų deputatu gali būti išrinktas Lietuvos pilietis, sukakęs 18 metų, o Aukščiausiosios Tarybos deputatu – sukakęs 21 metus.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas negali būti kitos tarybos deputatu.

Asmenys, kurie įeina į Ministrų Tarybos, vietinių Liaudies deputatų tarybų sudaromų valdymo organų sudėtį, taip pat ministerijų, valstybinių komitetų ir žinybų vadovai, teisėjai, prokurorai ir valstybiniai arbitrai bei kiti pareigūnai negali būti Tarybos, kuri juos renka, skiria arba tvirtina, deputatai.

Rinkimuose nedalyvauja piliečiai, teismo pripažinti neveiksniais, asmenys, laikomi laisvės atėmimo vietose, remiantis teismo nuosprendžiu (nutarimu) arba ryšium su vykdomu tyrimu baudžiamojoje byloje, taip pat nusiųsti teismo sprendimu į priverstinio gydymo vietas.

67 straipsnis. Deputatų rinkimai rinkiminėse apygardose yra lygūs: rinkėjas turi vieną balsą, rinkėjai dalyvauja rinkimuose lygiais pagrindais.

68 straipsnis. Deputatų rinkimai yra tiesioginiai: deputatus piliečiai renka betarpiškai.

69 straipsnis. Balsavimas rinkimuose yra asmeniškas ir slaptas; rinkėjų reiškiamos valios kontroliuoti neleidžiama.

Visiems rinkėjams užtikrinamos vienodos balsavimo sąlygos.

70 straipsnis. Teisę kelti kandidatus į deputatus turi politinės partijos, visuomeninės organizacijos, visuomeniniai judėjimai, darbo kolektyvų ir gyvenamosios vietos rinkėjų susirinkimai.

Kandidatų į deputatus skaičius neribojamas. Kiekvienas rinkiminio susirinkimo dalyvis turi teisę siūlyti svarstyti bet kurio Lietuvos piliečio kandidatūrą, taip pat ir savo. Į rinkiminius biuletenius gali būti įrašytas bet koks kandidatų skaičius.

Išlaidas, susijusias su deputatų rinkimų parengimu ir organizavimu, apmoka Valstybė.

71 straipsnis. Deputatų rinkimams ruošiamasi atvirai ir viešai.

Rinkimus organizuoja rinkiminės komisijos, kurios sudaromos iš politinių partijų, visuomeninių organizacijų, visuomeninių judėjimų, darbo kolektyvų ir gyvenamosios vietos rinkėjų susirinkimų atstovų.

Lietuvos piliečiams, darbo kolektyvams, politinėms partijoms, visuomeninėms organizacijoms, visuomeniniams judėjimams garantuojama galimybė laisvai ir visapusiškai apsvarstyti kandidatų į deputatus politines, dalykines ir asmenines savybes, taip pat teisė agituoti už ar prieš kandidatą susirinkimuose, spaudoje, per televiziją, radiją.

Deputatų rinkimų organizavimo tvarką nustato Lietuvos įstatymai.

Skundus dėl deputatų rinkimų įstatymo pažeidimo nagrinėja rinkiminės komisijos ir Lietuvos teismai įstatymų nustatyta tvarka.

72 straipsnis. Rinkėjai duoda priesakus savo deputatams.

Atitinkamos Liaudies deputatų tarybos nagrinėja priesakus, atsižvelgia į juos, sudarydamos biudžetą, taip pat rengdamos sprendimus kitais klausimais, organizuoja priesakų įgyvendinimą ir informuoja piliečius apie jų realizavimą.

9 SKIRSNIS
DEPUTATAS

73 straipsnis. Deputatai yra įgalioti liaudies atstovai Liaudies deputatų tarybose.

Dalyvaudami Tarybų veikloje, deputatai sprendžia valstybinio, ūkinio ir socialinio kultūrinio darbo klausimus, organizuoja Tarybų sprendimų įgyvendinimą, kontroliuoja valstybinių organų, įmonių, įstaigų ir organizacijų darbą.

Savo veikloje deputatas vadovaujasi Valstybės interesais, atsižvelgia į rinkiminės apygardos gyventojų poreikius, siekia, kad būtų įgyvendinti rinkėjų priesakai.

74 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas Aukščiausiosios Tarybos sutikimu gali vykdyti savo įgaliojimus ir nenutraukdamas darbinės veiklos. Deputato darbas Aukščiausioje Taryboje atlyginamas įstatymo nustatyta tvarka.

Vietinės Liaudies deputatų tarybos deputatas vykdo savo įgaliojimus paprastai nenutraukdamas gamybinės arba tarnybinės veiklos.

Vietinių Liaudies deputatų tarybų sesijų posėdžių laikui, taip pat deputato įgaliojimams įgyvendinti kitais įstatymo numatytais atvejais deputatas atleidžiamas nuo gamybinių arba tarnybinių pareigų, jo išlaidas, susijusias su deputato veikla, ir uždarbį kompensuojant iš vietinio biudžeto lėšų.

75 straipsnis. Deputatas turi teisę pateikti paklausimą atitinkamiems valstybiniams organams ir pareigūnams, kurie privalo atsakyti į paklausimą Aukščiausiosios Tarybos arba vietinės Liaudies deputatų tarybos sesijoje.

Deputatas turi teisę deputatų veiklos klausimais kreiptis į visus valstybinius ir visuomeninius organus, įmones, įstaigas, organizacijas, gauti iš jų reikalingą informaciją ir dalyvauti svarstant jo

iškeltus klausimus. Atitinkamų valstybinių ir visuomeninių organų, įmonių, įstaigų ir organizacijų vadovai privalo neatidėliodami priimti deputatą ir apsvarstyti jo pasiūlymus nustatytais terminais.

76 straipsnis. Deputatui užtikrinamos sąlygos netrukdomai ir efektyviai įgyvendinti jo teises bei pareigas.

Deputatų neliečiamybę, taip pat kitas deputatų veiklos garantijas nustato įstatymai.

77 straipsnis. Deputatas privalo atsiskaityti už savo ir atitinkamos Tarybos darbą rinkėjams, taip pat kolektyvams, politinėms partijoms, visuomeninėms organizacijoms ir judėjimams, iškėlusiems jį kandidatu į deputatus.

Deputatas, nepateisinęs rinkėjų pasitikėjimo, gali būti bet kuriuo metu atšauktas daugumos rinkėjų sprendimu įstatymo nustatyta tvarka.

Deputatas, davęs sutikimą ir paskirtas ar išrinktas į tos pačios Tarybos sudaromų valstybinių organų sudėtį, netenka deputato įgaliojimų, o jo buvusioje rinkiminėje apygardoje rengiami nauji rinkimai.

10 S K I R S N I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIOJI TARYBA

78 straipsnis. Aukščiausiasis Lietuvos Respublikos valstybinės valdžios organas yra Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos kompetencijai priklauso:

1) priimti Lietuvos Respublikos Konstituciją, daryti joje pakeitimus;

2) skirti Lietuvos Respublikos liaudies deputatų rinkimus ir tvirtinti Respublikos rinkiminės komisijos sudėtį;

3) tvirtinti Lietuvos Respublikos svarbiausių ekonominio ir socialinio vystymo programų projektus; tvirtinti Lietuvos Valstybės biudžetą; kontroliuoti, kaip vykdomos programos ir biudžetas; tvirtinti jų įvykdymo ataskaitas; jei reikia, daryti biudžeto pakeitimus;

4) įstatymiškai reguliuoti nuosavybės santykius Respublikoje, liaudies ūkio, socialinės ir kultūrinės veiklos valdymo organizavimą, biudžetinės ir finansinės sistemos, darbo apmokėjimo, kainodaros ir apmokestinimo santykius Respublikoje, aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo, taip pat piliečių konstitucinių teisių, laisvių ir pareigų realizavimo organizavimą ir kitus santykius;

5) aiškinti Lietuvos Respublikos įstatymus;

6) nustatyti Lietuvos Respublikos aukščiausiųjų ir vietinių valstybinės valdžios organų steigimo ir jų veiklos tvarką;

7) nustatyti Lietuvos Respublikos prokuratūros, teismų ir kitų teisingumo organų sistemą, įstatymiškai įtvirtinti jų kompetenciją bei veiklos tvarką;

8) rinkti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininką;

9) rinkti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojus ir Sekretorių;

10) skirti Lietuvos Respublikos Ministrų Tarybos Pirmininką, jo teikimu tvirtinti Ministrų Tarybos sudėtį, daryti jos pakeitimus; Ministrų Tarybos pasiūlymu sudaryti ir panaikinti Lietuvos Respublikos ministerijas;

11) rinkti Lietuvos Aukščiausiąjį teismą ir rajonų (miestų) teismų teisėjus, skirti Lietuvos Respublikos prokurorą ir jo pavaduotojus, Lietuvos Vyriausiąjį valstybinį arbitrą; tvirtinti Lietuvos Respublikos prokuratūros ir Lietuvos valstybinio arbitražo kolegiją;

12) reguliariai išklausyti jos sudaromų arba renkamų organų, taip pat jos skiriamų pareigūnų ataskaitas; prireikus, slaptu balsavimu spręsti pasitikėjimo Lietuvos Respublikos vyriausybe konkrečiu jos nariu, klausimą;

13) nustatyti reikiamas priemones Valstybės saugumo ir viešosios tvarkos užtikrinimo srityje; prireikus, svarstyti nacionalinių ir tarpnacionalinių santykių klausimus;

14) sudaryti naujus rajonus, keisti rajonų pavadinimus; panaikinti rajonus; nustatyti ir panaikinti miestams respublikos statusą; keisti respublikos miestų pavadinimus;

15) nustatyti Lietuvos Respublikos administracinio teritorinio suskirstymo klausimų sprendimo tvarką; sudaryti miestus; keisti miestų, gyvenviečių, apylinkių ir kitų gyvenamųjų vietovių pavadinimus; nustatyti ir keisti rajonų, miestų, gyvenviečių ir apylinkių ribas; spręsti kitokius administracinės teritorinės struktūros klausimus;

16) svarstyti Lietuvos Respublikos ryšių su užsienio šalimis ir kitus užsienio politikos klausimus;

17) ratifikuoti ir denonsuoti Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis;

18) steigti Lietuvos Respublikos valstybinius apdovanojimus;

19) priimti sprendimą surengti liaudies balsavimą (referendumą), kai to pareikalauja ne mažiau kaip trys šimtai tūkstančių Lietuvos Respublikos piliečių;

20) leisti amnestijos aktus;

21) panaikinti Ministrų Tarybos nutarimus ir potvarkius, taip pat rajonų ir Respublikos miestų tarybų sprendimus, jeigu jie prieštarauja įstatymams;

22) spręsti kitus valstybinės reikšmės klausimus.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba priima Lietuvos Respublikos įstatymus ir nutarimus.

Lietuvos įstatymai gali būti priimami ir liaudies balsavimu (referendumu).

79 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba susideda iš 141 deputato, išrinkto rinkiminėse apygardose, turinčiose vienodą rinkėjų skaičių.

Aukščiausioji Taryba savo išrinktos Mandatų komisijos teikimu priima sprendimą dėl deputatų įgaliojimų pripažinimo. Konstatavus rinkimų įstatymo pažeidimo atvejį kurioje nors rinkiminėje apygardoje, turintį lemiamos įtakos rinkimų rezultatams, deputato rinkimai toje apygardoje pripažįstami negaliojančiais.

80 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kasmet renkasi į eilines - pavasario ir rudens - sesijas. Pavasario sesija prasideda kovo 1 d. ir baigiasi ne vėliau kaip birželio 30d., o rudens sesija prasideda rugsėjo 1 d. ir baigiasi ne vėliau kaip gruodžio 15 d.

Neeilines sesijas šaukia Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas savo iniciatyva arba pasiūlius ne mažiau kaip trečdaliui Aukščiausiosios Tarybos deputatų.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sesija susideda iš Aukščiausiosios Tarybos posėdžių, taip pat Aukščiausiosios Tarybos nuolatinių komisijų posėdžių, rengiamų laikotarpiu tarp jų. Sesija pradedama ir baigiama Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose.

Aukščiausiosios Tarybos posėdžiams vadovauja Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas arba jo pavaduotojas.

Pirmąjį po rinkimų Aukščiausiosios Tarybos posėdį pradeda Respublikos rinkiminės komisijos pirmininkas, o po to posėdžiui vadovauja Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas arba jo pavaduotojas.

Aukščiausiosios Tarybos sesija yra teisėta, kai joje dalyvauja ne mažiau kaip du trečdaliai visų Aukščiausiosios Tarybos deputatų.

81 straipsnis. Įstatymų leidybos iniciatyvos teisė Lietuvos Respublikos Aukščiausiojoje Taryboje priklauso Aukščiausiosios Tarybos deputatams, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui, Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkui, Aukščiausiosios Tarybos nuolatinėms komisijoms, Ministrų Tarybai, Aukščiausiajam teismui, Lietuvos Respublikos prokurorui.

Įstatymų leidybos iniciatyvos teisę taip pat turi politinės partijos, visuomeninės organizacijos jų respublikinių organų asmenyje.

82 straipsnis. Įstatymų projektai ir kiti klausimai, pateikti svarstyti Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai, preliminariai aptariami jos posėdžiuose, po to perduodami nagrinėti vienai arba kelioms Aukščiausiosios Tarybos komisijoms.

Šių projektų ir kitų klausimų svarstymas Aukščiausiosios Tarybos posėdžiuose tęsiamas po to, kai išklausomos atitinkamų komisijų išvados bei rekomendacijos dėl projektų.

Lietuvos Respublikos įstatymai, Aukščiausiosios Tarybos nutarimai arba kitokie aktai laikomi priimti, jeigu už juos balsavo dauguma Aukščiausiosios Tarybos deputatų, dalyvaujančių sesijoje.

Įstatymų projektai ir kiti svarbiausi Respublikos valstybinio bei visuomeninio gyvenimo klausimai Aukščiausiosios Tarybos sprendimu gali būti pateikti liaudies svarstymui.

83 straipsnis. Lietuvos Respublikos įstatymai, Aukščiausiosios Tarybos nutarimai ir kitokie aktai skelbiami Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pasirašyti.

84 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas yra atskaitingas Aukščiausiajai Tarybai organas, užtikrinantis Aukščiausiosios Tarybos darbo organizavimą ir atliekantis kitus įgaliojimus Lietuvos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo ir kitų įstatymų numatytose ribose.

Į Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumą pagal pareigas įeina: Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas, Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojai ir Aukščiausiosios Tarybos sekretorius, Aukščiausiosios Tarybos nuolatinių komisijų pirmininkai.

Aukščiausiosios Tarybos sprendimu į Prezidiumo sudėtį gali būti išrinkti ir kiti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios tarybos deputatai.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui vadovauja Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas.

85 straipsnis.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas:

1) šaukia naujojo šaukimo Aukščiausiosios Tarybos pirmąją sesiją ne vėliau kaip per du mėnesius po rinkimų;

2) organizuoja Aukščiausiosios Tarybos sesijų rengimą;

3) koordinuoja Aukščiausiosios Tarybos nuolatinių komisijų veiklą;

4) prireikus padeda Aukščiausiosios Tarybos deputatams vykdyti jų įgaliojimus;

5) sprendžia metodinės paramos teikimo vietinėms Liaudies deputatų taryboms klausimus;

6) padeda organizuoti ir vykdyti referendumus, taip pat Lietuvos Respublikos įstatymų projektų ir kitų svarbiausių Respublikos valstybinio bei visuomeninio gyvenimo klausimų liaudies svarstymus;

7) suteikia Lietuvos Respublikos pilietybę; sprendžia klausimus dėl Lietuvos pilietybės netekimo, dėl prieglobsčio suteikimo;

8) skiria Lietuvos Respublikos apdovanojimus ir suteikia garbės vardus;

9) teikia malonę asmenims, kuriuos yra nuteisę Lietuvos teismai;

10) skiria ir atšaukia Lietuvos diplomatinius atstovus užsienio valstybėse ir prie tarptautinių organizacijų;

11) priima prie jo akredituotų užsienio valstybių diplomatinių atstovų įgaliojamuosius ir atšaukiamuosius raštus;

12) vykdo kitokius Aukščiausiosios Tarybos pavedimus.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas leidžia nenormatyvinius įsakus ir priima nutarimus.

Pasibaigus Aukščiausiosios Tarybos įgaliojimams, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumas išlaiko savo įgaliojimus, kol naujai išrinkta Aukščiausioji Taryba susirinks į pirmąją sesiją ir sudarys naująjį Prezidiumą.

86 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas yra aukščiausias Lietuvos Respublikos pareigūnas ir atstovauja Lietuvos Respublikai tarptautiniuose santykiuose.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininką renka Aukščiausioji Taryba iš Aukščiausiosios Tarybos deputatų slaptu balsavimu penkeriems metams ir ne daugiau kaip dviem kadencijoms paeiliui. Jį slaptu balsavimu gali atšaukti Aukščiausioji Taryba.

Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas atskaitingas Aukščiausiajai Tarybai.

87 straipsnis.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas:

1) vykdo bendrąjį vadovavimą rengimui klausimų, kuriuos turi apsvarstyti Aukščiausioji Taryba; pasirašo Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus Aukščiausiosios Tarybos ir Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo priimtus aktus;

2) pateikia Aukščiausiajai Tarybai pranešimus dėl Respublikos padėties ir dėl svarbių Lietuvos vidaus ir užsienio politikos klausimų;

3) pateikia Aukščiausiajai Tarybai kandidatūras išrinkimui į Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojų ir Aukščiausiosios Tarybos Sekretoriaus pareigas;

4) pateikia Aukščiausiajai Tarybai kandidatūras paskyrimui arba išrinkimui į Lietuvos Ministro Pirmininko, Lietuvos Aukščiausiojo teismo pirmininko, Lietuvos Respublikos prokuroro, Lietuvos vyriausiojo valstybinio arbitro pareigas;

5) veda derybas ir pasirašo Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, pateikdamas jas ratifikuoti Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas leidžia potvarkius.

Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pavaduotojai vykdo Pirmininko įgaliojimu kai kurias jo funkcijas ir pavaduoja Pirmininką, jeigu jo nėra arba jis negali eiti savo pareigų.

88 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba renka iš Aukščiausiosios Tarybos deputatų nuolatines komisijas rengti įstatymų projektams, preliminariai nagrinėti ir ruošti klausimams, priskirtiems Aukščiausiosios Tarybos kompetencijai, taip pat padėti įgyvendinti Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus Aukščiausiosios Tarybos priimtus sprendimus, kontroliuoti valstybinių organų ir organizacijų veiklą.

Aukščiausioji Taryba prireikus sudaro tardymo, revizijos ir kitas komisijas bet kuriuo klausimu.

89 straipsnis. Pareigūnai, įeinantys į Lietuvos Ministrų Tarybos sudėtį, Lietuvos Aukščiausiojo teismo nariai, taip pat Lietuvos Respublikos prokuratūros ir Lietuvos valstybinio arbitražo kolegijų nariai renkami ir skiriami, kai yra atitinkamų Aukščiausiosios Tarybos nuolatinių komisijų išvada.

Visi valstybiniai ir visuomeniniai organai, organizacijos ir pareigūnai privalo vykdyti Aukščiausiosios Tarybos komisijų reikalavimus, pateikti joms reikiamą medžiagą ir dokumentus.

Komisijų rekomendacijas privalo apsvarstyti valstybiniai ir visuomeniniai organai, įstaigos ir organizacijos. Apie svarstymo rezultatus ir priemones, kurių imtasi, turi būti pranešta komisijoms jų nustatytu laiku.

90 straipsnis. Aukščiausiosios Tarybos deputatas Aukščiausiosios Tarybos sesijose turi teisę pateikti paklausimą Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkui, Ministrų Tarybai, kitų organų, kuriuos sudaro arba išrenka Aukščiausioji Taryba, vadovams. Organas arba pareigūnas, kuriam pateiktas paklausimas, privalo duoti atsakymą žodžiu arba raštu šioje Aukščiausiosios Tarybos sesijoje ne vėliau kaip per tris dienas arba kitokia Aukščiausiosios Tarybos nustatyta tvarka.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos deputatas negali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, suimtas, jam teismine tvarka negali būti skiriamos administracinės nuobaudos be Aukščiausiosios Tarybos sutikimo, o laikotarpiu tarp jos sesijų – be Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo sutikimo.

91 straipsnis. Aukščiausiosios Tarybos ir jos organų veiklos tvarką nustato Aukščiausiosios Tarybos reglamentas bei kiti Lietuvos Respublikos įstatymai, leidžiami remiantis Lietuvos Respublikos Laikinuoju Pagrindiniu Įstatymu.

92 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kontroliuoja visų jai atskaitingų valstybinių organų veiklą.

Valstybinės kontrolės funkcijoms vykdyti Lietuvos Aukščiausioji

Taryba steigia kontrolės organus. Jų organizavimo ir veiklos tvarką nustato įstatymas.

11 S K I R S N I S
LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

93 straipsnis. Vykdomąją valdžią Lietuvos Respublikoje įgyvendina Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Ministrų Tarybą (Vyriausybę) sudaro Ministras Pirmininkas, Ministro Pirmininko pavaduotojai, ministrai.

94 straipsnis. Ministras Pirmininkas vadovauja Vyriausybei ir jai atstovauja.

Ministrą Pirmininką skiria Aukščiausioji Taryba Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko pasiūlymu. Ministro Pirmininko pavaduotojus ir ministrus skiria Aukščiausioji Taryba Ministro Pirmininko pasiūlymu.

95 straipsnis. Lietuvos Ministrų Taryba atsakinga Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai ir jai atskaitinga, o laikotarpiu tarp Aukščiausiosios Tarybos sesijų – Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumui, kuriam yra atskaitinga.

Vyriausybė reguliariai atsisako už savo darbą Aukščiausiajai Tarybai ir privalo turėti jos pasitikėjimą. Jeigu Aukščiausioji Taryba 2/3 jos bendro deputatų skaičiaus dauguma slaptu balsavimu pareiškia Ministrų Tarybai arba atskiram ministrui nepasitikėjimą, visa Ministrų Taryba ar tas ministras privalo atsistatydinti.

96 straipsnis. Ministrą Pirmininką pavaduoja Ministro Pirmininko pavaduotojas, kai Ministras Pirmininkas negali eiti pareigų arba kai Ministras Pirmininkas paveda save pavaduoti.

97 straipsnis. Lietuvos Ministrų Taryba, remdamasi Lietuvos įstatymų aktais ir juos vykdydama, priima nutarimus bei leidžia potvarkius, organizuoja ir tikrina jų vykdymą.

Ministrų Tarybos nutarimai ir potvarkiai turi būti vykdomi visoje Lietuvos teritorijoje.

98 straipsnis. Lietuvos Ministrų Taryba savo kompetencijos ribose turi teisę panaikinti ministerijų ir kitų jai pavaldžių organų aktus. Ministrų Taryba turi teisę užprotestuoti Aukščiausiojoje Taryboje aukštesniosios pakopos savivaldybės tarybos sprendimus, jeigu jie prieštarauja Lietuvos įstatymams.

Lietuvos įstatymų numatytais atvejais Ministrų Taryba gali sustabdyti ir užprotestuoti aukštesniosios pakopos savivaldybės valdymo organų sprendimus šioje savivaldybės taryboje. Kilus ginčui, klausimą galutinai sprendžia Aukščiausioji Taryba.

99 straipsnis. Ministrų Taryba grąžina savo įgaliojimus naujai išrinktai Aukščiausiajai Tarybai jos pirmojoje sesijoje.

100 straipsnis. Vyriausybės sudėtį, kompetenciją ir veiklos principus nustato Vyriausybės įstatymas.

12 S K I R S N I S
VIETINĖS LIAUDIES DEPUTATŲ TARYBOS

101 straipsnis. Lietuvos Respublika nustato savo administracinį teritorinį suskirstymą. Lietuvos Respublikoje yra:

rajonai: Akmenės, Alytaus, Anykščių, Biržų, Ignalinos, Jonavos, Joniškio, Jurbarko, Kaišiadorių, Kauno, Kėdainių, Kelmės, Klaipėdos, Kretingos, Kupiškio, Lazdijų, Marijampolės, Mažeikių, Molėtų, Pakruojo, Panevėžio, Pasvalio, Plungės, Prienų, Radviliškio, Raseinių, Rokiškio, Skuodo, Šakių, Šalčininkų, Šiaulių, Šilalės, Šilutės, Širvintų, Švenčionių, Tauragės, Telšių, Trakų, Ukmergės, Utenos, Varėnos, Vilkaviškio, Vilniaus, Zarasų;

Respublikos miestai: Vilnius, Alytus, Birštonas, Druskininkai, Marijampolė, Kaunas, Klaipėda, Neringa, Palanga, Panevėžys, Šiauliai.

102 straipsnis. Rajonų, miestų, gyvenviečių, apylinkių valstybinės valdžios organai yra atitinkamos Liaudies deputatų tarybos.

103 straipsnis. Vietinės Liaudies deputatų tarybos, vadovaudamosi valstybiniais ir Tarybos teritorijoje gyvenančių piliečių interesais bei savivaldos principais, sprendžia visus vietos reikalus, įgyvendina aukštesniųjų valstybinių organų sprendimus, svarsto valstybinės reikšmės klausimus, teikia dėl jų savo pasiūlymus.

Vietinės Liaudies deputatų tarybos savo teritorijoje vadovauja valstybiniam, ūkiniam ir socialiniam kultūriniam darbui; tvirtina vietinį biudžetą ir jo vykdymo ataskaitą; vadovauja joms pavaldiems organams, įmonėms ir organizacijoms, kontroliuoja jų teritorijoje veikiančias įstaigas, įmones ir organizacijas; užtikrina Laikinojo Pagrindinio Įstatymo ir įstatymų laikymąsi, valstybinės ir viešosios tvarkos, piliečių teisių apsaugą.

104 straipsnis. Įgaliojimų ribose vietinės Liaudies deputatų tarybos užtikrina kompleksinį ekonominį ir socialinį vystymąsi savo teritorijoje; kontroliuoja, kaip šioje teritorijoje esančios aukštesnio pavaldumo įmonės, įstaigos ir organizacijos laikosi įstatymų; koordinuoja ir kontroliuoja jų veiklą žemės ir kitų gamtos turtų naudojimo, gamtos apsaugos, statybos, darbo išteklių naudojimo, istorijos ir kultūros paminklų apsaugos, liaudies vartojimo prekių gamybos, socialinio kultūrinio, buitinio ir kitokio gyventojų aptarnavimo srityse.

105 straipsnis. Vietinės Liaudies deputatų tarybos priima sprendimus Lietuvos įstatymų joms suteiktų įgaliojimų ribose. Vietinių Tarybų sprendimus privalo vykdyti visos Tarybos teritorijoje esančios įmonės, įstaigos ir organizacijos, taip pat pareigūnai ir piliečiai.

106 straipsnis. Vietinės Liaudies deputatų tarybos turi teisę svarstyti ir spręsti sesijose bet kuriuos klausimus, įstatymų priskirtus jų kompetencijai. Tik sesijose svarstomų ir sprendžiamų klausimų sąrašą nustato įstatymai.

107 straipsnis. Vietinės Liaudies deputatų tarybos išrenka iš deputatų nuolatines komisijas preliminariai nagrinėti bei rengti klausimams, priskirtiems vietinių Tarybų kompetencijai, taip pat padėti įgyvendinti Tarybų sprendimus, kontroliuoti valstybinių organų, įmonių, įstaigų ir organizacijų veiklai.

Vietinių Tarybų nuolatinių komisijų rekomendacijas privalo apsvarstyti atitinkami valstybiniai ir visuomeniniai organai, įmonės, įstaigos ir organizacijos. Apie svarstymo rezultatus arba apie priemones, kurių imtasi, turi būti pranešta komisijoms nustatytu terminu.

108 straipsnis. Žemesniosios pakopos savivaldybės Liaudies deputatų tarybos turi teisę užprotestuoti Aukščiausiojoje Taryboje aukštesniosios pakopos savivaldybės organų sprendimus klausimais, kurie priskirti žemesniosios pakopos savivaldybės išimtinei kompetencijai.

Aukštesniosios pakopos savivaldybės Liaudies deputatų taryba turi teisę sustabdyti žemesniosios pakopos savivaldybės organų sprendimus, jeigu jie prieštarauja

Lietuvos įstatymams. Kilus ginčui, klausimą galutinai sprendžia Aukščiausioji Taryba.

109 straipsnis. Vietinės Liaudies deputatų tarybos veikia, glaudžiai bendradarbiaudamos su visuomeninėmis organizacijomis ir darbo kolektyvais, pateikia svarbiausius klausimus piliečiams svarstyti, įtraukia juos į nuolatinių komisijų, kitų taryboms atskaitingų organų darbą, duoda kryptį vietinių savanoriškųjų draugijų veiklai ir ugdo gyventojų visuomeninį savaveiksmiškumą.

13 S K I R S N I S
VIETOS SAVIVALDYBIŲ VALDYMO ORGANAI

110 straipsnis. Lietuvos įstatymams, taip pat vietinių Liaudies deputatų tarybų sprendimams įgyvendinti savivaldybių Tarybos sudaro joms atskaitingus valdymo organus.

111 straipsnis. Pasibaigus savivaldybės Tarybų įgaliojimams valdymo organai išlaiko savo įgaliojimus iki naujo šaukimo savivaldybių Tarybos sudaro valdymo organus.

112 straipsnis. Vietos savivaldybių valdymo organų sudarymo tvarką nustato Lietuvos vietos savivaldos įstatymai.

14 S K I R S N I S
TEISMAS IR ARBITRAŽAS

113 straipsnis. Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismas. Teismai su ypatingais įgaliojimais Lietuvoje negali būti steigiami.

Lietuvos Respublikos teismai yra Lietuvos Aukščiausiasis teismas ir rajonų (miestų) teismai.

Lietuvos teismų organizavimo ir veiklos tvarką nustato Lietuvos įstatymai.

114 straipsnis. Lietuvos teismai sudaromi iš renkamų teisėjų ir teismo tarėjų.

Rajonų (miestų) teismų teisėjus ir Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjus renka Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba.

Rajonų (miestų) teismų tarėjus renka vietinės Liaudies deputatų tarybos, o Lietuvos Aukščiausiojo teismo tarėjus Aukščiausioji Taryba.

Teismų teisėjai renkami dešimčiai metų, o teismų tarėjai penkeriems metams.

Teisėjai ir teismo tarėjai atsakingi juos išrinkusiems valdžios organams ir gali būti įstatymo nustatyta tvarka ir pagrindais jų atšaukti.

115 straipsnis. Lietuvos Aukščiausiasis teismas yra aukščiausioji teisminė valdžia Lietuvos Respublikoje, kuri Lietuvos įstatymų nustatoma tvarka vykdo teisingumą ir prižiūri Lietuvos teismų teisminę veiklą.

Lietuvos Aukščiausiasis teismas susideda iš pirmininko, pirmininko pavaduotojų, teisėjų ir teismo tarėjų.

116 straipsnis. Civilines ir baudžiamąsias bylas visi teismai nagrinėja kolegialiai, išskyrus įstatymo numatytas išimtis.

Vykdydami teisingumą, teismo tarėjai turi visas teisėjo teises.

117 straipsnis. Teisėjai ir teismo tarėjai yra nepriklausomi ir klauso tik įstatymo.

Teisėjams ir teismo tarėjams užtikrinamos sąlygos nekliudomai ir efektyviai vykdyti jų teises ir pareigas.

Valstybės valdžios ir valdymo organų, politinių partijų, visuomeninių organizacijų, visuomeninių judėjimų, pareigūnų ir kitų piliečių kišimasis į teisėjų ir teismo tarėjų veiklą, vykdant teisingumą, draudžiamas ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę įstatymo numatyta tvarka.

Teisėjų ir teismo tarėjų neliečiamumą, taip pat kitas jų nepriklausomumo garantijas nustato Lietuvos teismų santvarkos ir teisėjų statuso įstatymas bei kiti Lietuvos įstatymų aktai.

118 straipsnis. Visi Lietuvos piliečiai prieš įstatymą ir teismą lygūs.

119 straipsnis. Visuose teismuose bylos nagrinėjamos viešai. Nagrinėti bylas uždarame teismo posėdyje leidžiama tik įstatymo nustatytais atvejais, laikantis visų proceso taisyklių.

120 straipsnis. Asmeniui, traukiamam atsakomybėn, užtikrinama teisė į gynybą.

121 straipsnis. Teisminis procesas Lietuvos Respublikoje vyksta lietuvių kalba. Byloje dalyvaujantiems asmenims, nemokantiems lietuvių kalbos, užtikrinama teisė visapusiškai susipažinti su bylos medžiaga, dalyvauti teisminiuose veiksmuose per vertėją ir teisė kalbėti teisme gimtąja kalba.

122 straipsnis. Asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltumas nebus įrodytas įstatymo nustatyta tvarka ir pripažintas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu. Nuosprendžiai priimami Lietuvos Respublikos vardu.

123 straipsnis. Teisminę pagalbą piliečiams ir organizacijoms teikia advokatų kolegijos. Įstatymų numatytais atvejais teisinė pagalba piliečiams teikiama nemokamai.

Advokatūros organizavimo ir veiklos tvarką nustato Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas.

124 straipsnis. Ūkinius ginčus tarp įmonių, įstaigų ir organizacijų sprendžia valstybinio arbitražo organai savo kompetencijos ribose.

15 S K I R S N I S
PROKURATŪRA

125 straipsnis. Aukščiausiąją priežiūrą, kad visos ministerijos, žinybos, įmonės, įstaigos ir organizacijos, vietinių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji organai, kolūkiai, kooperatinės bei kitokios visuomeninės organizacijos, pareigūnai taip pat piliečiai Lietuvos teritorijoje tiksliai ir vienodai vykdytų įstatymus, įgyvendina Lietuvos Respublikos prokuroras bei jam pavaldūs žemesnieji prokurorai.

126 straipsnis. Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Pirmininko teikimu Lietuvos Respublikos prokurorą skiria Aukščiausioji Taryba, kuriai jis yra atsakingas ir atskaitingas.

127 straipsnis. Lietuvos Respublikos prokuroro pavaduotojus Respublikos prokuroro teikimu skiria Aukščiausioji Taryba.

Rajonų ir miestų bei kitus prokurorus skiria Lietuvos Respublikos prokuroras.

128 straipsnis. Lietuvos Respublikos prokuroro, jo pavaduotojų ir visų žemesniųjų prokurorų įgaliojimų laikas – penkeri metai.

129 straipsnis. Lietuvos prokuratūros organai vykdo savo įgaliojimus nepriklausomai nuo valstybinio valdymo organų ir savivaldybių, būdami pavaldūs tik Lietuvos Respublikos prokurorui.

Prokuratūros organizavimo ir veiklos tvarką nustato Lietuvos prokuratūros įstatymas.

16 S K I R S N I S
BAIGIAMIEJI NUOSTATAI

130 straipsnis. Visi Lietuvos įstatymai ir kitokie valstybinių organų aktai leidžiami remiantis šiuo Laikinuoju Pagrindiniu Įstatymu ir sutinkamai su juo.

131 straipsnis. Lietuvos Respublikos Laikinasis Pagrindinis Įstatymas keičiamas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos sprendimu, priimtu ne mažiau kaip dviejų trečdalių bendro Aukščiausiosios Tarybos deputatų skaičiaus dauguma arba referendumu.

132 straipsnis. Lietuvos Respublikos Laikinojo Pagrindinio Įstatymo pakeitimo arba papildymo sumanymas turi būti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos svarstomas, kai jį pateikia ne mažiau kaip 1/10 visų Aukščiausiosios Tarybos deputatų arba Vyriausybė.

LIETUVOS RESPUBLIKOS
AUKŠČIAUSIOSIOS TARYBOS
PIRMININKAS V. LANDSBERGIS